

УДК 338.43: 65.012.8:65

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Череп О.Г., д.е.н., доцент, Бехтер Л.А., к.е.н., доцент

Запорізький національний університет
 Україна, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 66
 cherep2508@gmail.com, behter2018@ukr.net

Досліджено питання забезпечення економічної безпеки підприємства. Розглянуто сутність поняття економічної безпеки, а також загрози економічної безпеки сільськогосподарських підприємств. Проаналізовано та охарактеризовано загрози економічної безпеки сільськогосподарських підприємств і визначено причини їх виникнення. Надано визначення системи економічної безпеки підприємства та розглянуто її складові. Обґрунтовано доцільність та необхідність формування системи забезпечення економічної безпеки сільськогосподарських підприємств. Виокремлено проблемні питання щодо забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання. Встановлено необхідність розробки заходів щодо зниження рівня загроз діяльності сільськогосподарських підприємств. Запропоновано заходи щодо зниження рівня впливу деструктивних чинників на безпеку сільськогосподарських підприємств за найбільш важливими видами загроз. Розроблено концептуальне обґрунтування стратегії переходу підприємств сільського господарства до інноваційно-орієнтованого розвитку. Для забезпечення успіху підприємства запропоновано визначити швидкість і правильність реакції на виникаючі загрози, де ключовим фактором, що визначає ефективність підприємницької діяльності, є створення системи забезпечення економічної безпеки сільськогосподарських підприємств. Визначено основу системи забезпечення економічної безпеки підприємств, а саме: мету, завдання, об'єкт, суб'єкт і механізм. Запропоновано заходи по відновленню виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств. Розроблено етапи, стадії, основні завдання етапів стратегії переходу сільськогосподарських підприємств до інноваційно-орієнтованого розвитку.

Ключові слова: економічна безпека, загрози економічної безпеки, механізм забезпечення економічної безпеки, підприємство, формування системи забезпечення економічної безпеки.

ФОРМИРОВАНИЕ СИСТЕМЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Череп А.Г., к.э.н., доцент, Бехтер Л.А., к.э.н., ст. преподаватель

Запорожский национальный университет
 Украина, г. Запорожье, ул. Жуковского, 66

Исследуются вопросы обеспечения экономической безопасности предприятия. Рассмотрены сущность понятия экономической безопасности, а также угрозы экономической безопасности сельскохозяйственных предприятий. Проанализированы и охарактеризованы угрозы экономической безопасности сельскохозяйственных предприятий и определены причины их возникновения. Дано определение системы экономической безопасности предприятия и рассмотрены ее составляющие. Обоснована целесообразность и необходимость формирования системы обеспечения экономической безопасности сельскохозяйственных предприятий. Выделены проблемные вопросы обеспечения экономической безопасности субъектов хозяйствования. Установлена необходимость разработки мероприятий по снижению уровня угроз деятельности сельскохозяйственных предприятий. Предложены меры по снижению уровня воздействия деструктивных факторов на безопасность сельскохозяйственных предприятий по наиболее важным видам угроз. Разработано концептуальное обоснование стратегии перехода предприятий сельского хозяйства в инновационно-ориентированного развития. Для обеспечения успеха предприятия предложено определить скорость и правильность реакции на возникающие угрозы, где ключевым фактором, определяющим эффективность предпринимательской деятельности, является создание системы обеспечения экономической безопасности сельскохозяйственных предприятий. Определена основа системы обеспечения экономической безопасности предприятий, а именно: цель, задачи, объект, субъект и механизм. Предложены меры по восстановлению производственного потенциала сельскохозяйственных предприятий. Разработаны этапы, стадии, основные задачи этапов стратегии перехода сельскохозяйственных предприятий к инновационно-ориентированному развитию.

Ключевые слова: экономическая безопасность, угрозы экономической безопасности, механизм обеспечения экономической безопасности, предприятие, формирования системы обеспечения экономической безопасности.

FORMATION OF THE SYSTEM OF ECONOMIC SAFETY OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Cherep A.G., PhD in Economics, Docent, Bechter L.A., PhD in Economics, Art. Teacher

*Zaporizhzhya National University
Ukraine, Zaporozhye, Zhukovsky Str, 66*

The article deals with issues of ensuring the economic security of the enterprise. The essence of the notion of economic security is considered. The threats of economic security of agricultural enterprises are considered. The threats to the economic security of agricultural enterprises and their causes are analyzed and characterized. The definition of the system of economic security of the enterprise is given and its components are considered. The expediency and necessity of forming a system of providing economic safety of agricultural enterprises is substantiated. The problematic issues concerning economic security of economic entities are singled out. The necessity of developing measures to reduce the level of threats to the activity of agricultural enterprises has been established. Measures have been proposed to reduce the level of the destructive factors affecting the safety of agricultural enterprises for the most important types of threats. The conceptual grounding of the strategy of transition of agricultural enterprises to innovation-oriented development is developed. It is proposed to ensure the success of the enterprise, to determine the speed and correctness of the response to emerging threats, where the key factor determining the efficiency of entrepreneurial activity is the creation of a system for ensuring the economic security of agricultural enterprises. The basis of the system of economic security of enterprises is defined, namely: purpose, task, object, subject and mechanism. The measures for restoration of production potential of agricultural enterprises are proposed. Stages, stages, main tasks of stages of the strategy of transition of agricultural enterprises to innovation-oriented development are developed.

Key words: economic security, threats of economic security, mechanism of economic security, enterprise, formation of a system of economic security.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Економічна безпека як матеріальна основа національної безпеки визначається станом економічної системи, ефективність функціонування якої, перш за все, залежить від результативності сукупності підприємницьких структур. Економічна система перебуває в стійкому стані тільки в тому випадку, якщо вона спирається на досить потужну виробничу базу, основу якої складають високорозвинені суб'єкти господарювання, здатні успішно вирішувати завдання й досягати поставлених цілей бізнесу. Підприємство як одиничний осередок економічної системи надає безпосередній вплив на її стійкий і динамічний розвиток; і з цієї позиції, досить важливим моментом є питання забезпечення його власної економічної безпеки, а також формування системи забезпечення економічної безпеки підприємств, а саме сільськогосподарських. У період економічної кризи порушується економічна безпека підприємства. Беручи до уваги вищенаведене, актуальність даної статті є актуальною, своєчасною і очевидною.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Необхідність формування системи забезпечення економічної безпеки зумовлюється об'єктивно наявним для кожного підприємства завданням забезпечення стабільності функціонування та досягненням головних цілей діяльності. Найбільш повно теоретичний бік цього питання розглядали Г. А. Андрощук [1], І. А. Бланк [2], Н. В. Ващенко [3], Л. І. Донець [3], О. І. Захаров [4], С. А. Єрохін [5], В. П. Пономарьов [6] та ін. У їхніх працях вивчаються поняття економічної та фінансової безпеки підприємства, наводяться засоби та показники оцінки їх рівня, певні елементи управління.

Пономарьов В.П. розглядає систему, механізм забезпечення економічної безпеки як сукупність управлінських, економічних, організаційних, правових і мотиваційних способів гармонізації інтересів підприємства з інтересами суб'єктів зовнішнього середовища, за допомогою чого з урахуванням особливостей діяльності підприємства забезпечується отримання ним прибутку, величина якого є достатньою, як мінімум, для перебування підприємства в економічній безпеці.

Донець Л.І., Ващенко Н.В. розглядають систему, механізм забезпечення економічної безпеки як набір засобів, а також систему організації їх використання й контролю, які дозволяють досягти найвищого рівня економічної безпеки підприємства.

Але єдиної думки щодо формування системи, механізму забезпечення економічної безпеки підприємства не спостерігається.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ

Метою статті є дослідження сутності та особливостей формування системи забезпечення економічної безпеки сільськогосподарських підприємств задля обґрунтування заходів із підвищення ефективності даного процесу.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

У сучасних умовах на економічну діяльність господарюючих суб'єктів впливають як макроекономічні фактори, так і мікроекономічні, що загострюють проблему забезпечення економічної безпеки підприємства.

Економічна безпека – це стан, за якого завдяки протидії негативному впливу внутрішніх і зовнішніх загроз і небезпек забезпечується стабільне функціонування та високий рівень розвитку.

Зважаючи на комплексність і багатоаспектність змісту цієї категорії, її слід розглядати як систему. Під системою економічної безпеки підприємства розуміють організовану сукупність спеціальних органів, служб, засобів, методів і заходів, що забезпечують захист життєво важливих інтересів підприємства від внутрішніх і зовнішніх загроз. Основу системи забезпечення економічної безпеки підприємства складають: мета, завдання, об'єкт, суб'єкт, механізм забезпечення економічної безпеки. До пріоритетних цілей економічної безпеки підприємства слід віднести забезпечення ефективності діяльності, фінансової стійкості й незалежності підприємства. Основними завданнями системи забезпечення економічної безпеки є:

- прогнозування загроз економічної безпеки підприємства;
- оцінка загроз;
- розробка інструментів і механізму нейтралізації загроз, підтримка стабільного розвитку підприємства, розробка концептуальних стратегій.

Мета економічної безпеки підприємства полягає в ефективному захисті життєво важливих інтересів відповідного об'єкта безпеки від загроз.

Розглянемо, які є загрози економічної безпеки сільськогосподарських підприємств.

У процесі визначення загроз економічної безпеки необхідно дослідити порушення відтворювального процесу; встановити погрози втрати фінансової стійкості та руйнування природно-ресурсного потенціалу і причини низької інноваційної та інноваційної активності сільськогосподарських підприємств (рис. 1).

Рис. 1. Загрози економічній безпеці і причини їх виникнення

Відновлення розширеного відтворювального процесу, тобто збільшення обсягів виробленої продукції, повинно йти передусім шляхом удосконалення техніко-технологічної модернізації виробництва, удосконалення селекційної й племінної роботи, упровадження прогресивних форм організації виробництва.

Встановлено необхідність розробки заходів щодо зниження рівня загроз «порушення відтворювального процесу» сільськогосподарських підприємств (рис. 2). У схемі зниження рівня загрози «порушення відтворювального процесу» запропоновано заходи по відновленню виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств.

Рис. 2. Зниження рівня загрози «порушення відтворювального процесу»

Техніко-технологічна модернізація агросектора на основі впровадження інтенсивних ресурсо- і енергозберіжних і екологічно чистих технологій в землеробстві і тваринництві, в переробній сфері є одним з напрямів відновлення виробничого потенціалу.

Створення державних технолого-технічних станцій по технологічному і технічному обслуговуванню сільськогосподарських підприємств усіх організаційно-правових форм власності дозволить понизити витрати, забезпечити стабільну ритмічність і виробництво висококонкурентноздатної продукції, понизити загрози економічної безпеки.

Серед загроз економічної безпеки є «катастрофічна втрата фінансової стійкості» сільськогосподарськими підприємствами. Схема зниження рівня загрози «катастрофічна втрата фінансової стійкості» включає заходи по фінансовому оздоровленню підприємств, передусім, дієвий митно-тарифний механізм захисту внутрішнього ринку; стабільне бюджетне фінансування галузі переважно за рахунок засобів федерального бюджету; розширення кредитування, страхування, пільгового оподаткування; проведення реструктуризації заборгованості (рис.3).

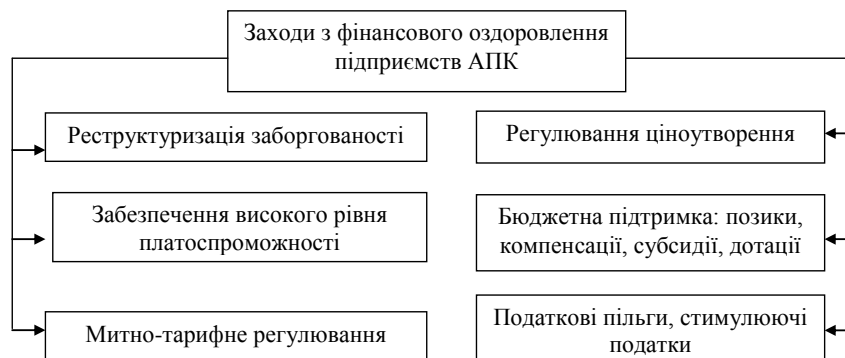

Рис. 3. Зниження рівня загрози «катастрофічна втрата фінансової стійкості»

Для подолання існуючих загроз і досягнення економічної безпеки пропонуємо концептуальне обґрунтування стратегії переходу підприємств сільського господарства до інноваційно-орієнтованого, яке визначає довготривалі цілі й пріоритети стійкого розвитку реального сектора економіки підприємств сільського господарства й підвищення на цій основі їх конкурентоспроможності.

Таблиця 1 – Концептуальне обґрунтування стратегії переходу підприємств сільського господарства до інноваційно-орієнтованого розвитку

Етапи	Стадія	Зміст етапу	Основні завдання етапу
I ЕТАП	Підготовча. Формування умов для реалізації Стратегії	Створення інституціональних умов для розвитку потенціалу підприємств сільського господарства і забезпечення економічної безпеки	<ul style="list-style-type: none"> – Розробка нормативно-правової бази, що повною мірою враховує загрози підприємств сільського господарства, екології, що регламентує стан. – Розробка нормативно-правової бази, що повною мірою враховує загрози підприємств сільського господарства, екології, що регламентує стан. – Формування інноваційної системи і її інтеграція в регіональну інноваційну систему. – Формування політики безготівкових розрахунків, що забезпечує економічну безпеку. – Виявлення підприємств, що мають відносно високий інноваційний потенціал, розробка програм модернізації їх виробничо-технологічної бази. – Рішення найбільш гострих екологічних проблем підприємств сільського господарства
II ЕТАП	Стабілізація і перехід до активного соціально-економічного розвитку за інноваційним сценарієм	Стимулювання і нарощування інноваційного потенціалу підприємств сільського господарства за допомогою цілеорієнтованого створення і трансферту інновацій, затребуваних підприємствами сільського господарства, у тому числі для вирішення проблем економічної безпеки	<ul style="list-style-type: none"> – Інтенсивний розвиток фермерського партнерства й інноваційного науково-виробничого кластера. – Створення "осередкової" інноваційної структури підприємств сільського господарства. – Розширення регіональних бюджетних і податкових стимулів для збільшення приватного фінансування інновацій. – Комплексна модернізація основних фондів інноваційно-орієнтованих підприємств сільського господарства й плавний перехід виробництва на новий технологічний рівень. – Участь інноваційно-орієнтованих інфраструктурних підприємств сільського господарства в підвищенні якості продукції відповідно до стандартів. – Комплексне рішення екологічних проблем підприємств сільського господарства.
III ЕТАП	Формування багатополосної соціально-економічної системи підприємств сільського господарства	Створення "полосів зростання" інноваційного розвитку середніх і великих підприємств, залучення їх у процес формування системного інноваційного середовища	<ul style="list-style-type: none"> – Стійкий розвиток інноваційних підприємств сільського господарства. – Впровадження досягнень науки у виробництво, організація науково-виробничих комплексів різних форм власності і сфер діяльності, що виготовляють унікальну продукцію у високотехнологічних секторах сільськогосподарської економіки з високою доданою вартістю. – Завершення модернізації інфраструктури підприємств сільського господарства. – Формування стійких сільськогосподарських екосистем.
IV ЕТАП	Повна реалізація стратегії переходу до моделі інноваційно-орієнтованих підприємств сільського господарства	Ефективне функціонування багатополосної інноваційної економіки підприємств сільського господарства, метою досягнення нової якості продукції підприємств сільського господарства	<ul style="list-style-type: none"> – Завершення інтеграції інноваційної економічної системи підприємств сільського господарства, включення в регіональний і міжнародний розподіл праці. – Нейтралізація загроз екології, завершення формування стійких сільськогосподарських екосистем. – Формування стратегії розвитку підприємств сільського господарства. – Забезпечення високого рівня оплати праці.

ВИСНОВКИ

Забезпечення економічної безпеки підприємства – постійний процес, спрямований на реалізацію стратегії з метою відвертання можливих збитків і досягнення максимального рівня економічної безпеки підприємства, зараз і в майбутньому. Успіх діяльності в багатьох випадках визначається швидкістю й правильністю реакції підприємства на виникаючі загрози, де ключовим фактором, який визначає ефективність підприємницької діяльності, є створення системи забезпечення економічної безпеки сільськогосподарських підприємств.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрощук Г. А. Экономическая безопасность предприятия: защита коммерческой тайны : учеб. пос. Київ : Дім «Ін Юре», 2000. 398 с.
2. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия : учеб. пос. Киев : Эльга, Ника-центр, 2004. 784 с.
3. Донець Л. І. Економічна безпека підприємства : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 240 с.
4. Захаров О. І. Організація та управління економічною безпекою суб'єктів господарської діяльності : навч. посіб. Київ : КНТ, 2008. 257 с.
5. Єрохін С. А. Структурна трансформація національної економіки (теоретико-методологічний аспект) : монографія. Київ: Світ знань, 2002. 528 с.
6. Пономарьов В. П. Формування механізму забезпечення економічної безпеки підприємства : автореф. дис... канд. екон. наук : 08.06.01. Луганськ, 2000. 21 с.
7. Бехтер Л. А. Механізм забезпечення економічної безпеки підприємства. *Зимові читання, присвячені ідеям П. П. Німчинова та І. В. Малишева* : Матеріали X Всеукр. наук. конф., присвяч. видатним вченим в галузі бухгалтерського обліку д.е.н., проф. І. В. Малишеву, д.е.н., проф. П. П. Німчинову. Житомир, 2012. С. 138–139.

REFERENCES

1. Androshchuk, G. (2000), *Economic salus coeptis: kommercheskoy tutela arcana* Textbook. Kyiv : Domus Ioannes Jure Suo.
2. Page, I. (2004), *Omnium fynansovoy bezopasnostyu Enterprise Management* : Textbook. Kyiv : Элга, Nika Centrum.
3. Donets, L. (2008), *Economic comitatu securitas : docere guidances*. Kyiv : Centrum de educational litterae.
4. Zakharov, A. (2008), *Economic ordine et administratione rerum securitate negotium: doce. guidances*. Kyiv : EST.
5. Erokhin, S. (2002), *Structural mutatio in nationalis oeconomia (theoretical et methodo propter speciem): in Monograph*. Kyiv : scientia Orbis Terrarum.
6. Ponomarev, V. (2000), *Formation mechanism oeconomicis est ensuring securitas: ill. Die. ... candidatus. Curriculum Vitae. Sciences: 08.06.01. Lugansk*.
7. Behter, L. (2012), *Mechanism oeconomicis securitatem ad curare. Hiems et Nimchynova lectionum in ideas Malyshev PP II, X, omnes Ucraina. Scientiae. Confess., Dicata in Accounting physicus egregium Economics: Professor. Malyshev K, Ph.D., professor. Nimchynovu PP. Zhitomir, P. 138-139.*